

6. Мельничук О.С. Історичний розвиток функцій і складу прийменників в українській мові // Слов'янське мовознавство. – 1961. – Т. 3. – С. 124 – 194.

7. Сучасна українська мова: Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.. – К.: Либідь, 1991. – С. 270 – 291.

8. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О., Заблук М.П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. – С. 618.

This article explores the structural and semantic characteristics of prepositions of adverbial origin based on the novel R. Ivanchuk «Mallows»; it finds out that in modern Ukrainian literary language the formal construction of prepositions is rather motley, due to their constant replenishment; it states that the number of prepositions increases due to secondary adverbs (more), nouns (to a lesser extent) and verbs (few examples) formations and evidence of this is the prepositions system of tested art canvas.

Key words: word-building paradigm, preposition, adverb, semantics, lexical meaning, transitional words, structural and semantic type.

УДК 821.161.2-3.09

Петро Мацьків (Дрогобич)

НАЗВИ СВЯЩЕННОЇ ДІЇ В БІБЛІЙНОМУ ТЕКСТІ

У статті проаналізовано назви священної дії у біблійному тексті на основі фреймового моделювання з виділенням акціонального фрейму концепту БОГ; з'ясовано аксіологічну, лінгвопрагматичну, культурну семантику мовного знака (субконцепта, конститuenta).

Ключові слова: лінгвокогнітивне моделювання, фрейм, методика, внутрішньосистемні відношення.

Постановка проблеми. Актуальність ідей В. фон Гумбольдта, О. Потебні про мову як духовну сутність, як неповторний витвір етносу зумовлює вибір таких лінгвокультурологічних об'єктів наукового аналізу, які дають змогу простежити взаємозв'язок філологічних і енциклопедичних знань, виявити закономірності експлікації в мові, зокрема в її лексико-семантичній системі, концептів культури.

Ізоморфізм мовних і культурних понять, їх семантична та структурна єдність спричинюють необхідність комплексних досліджень, інструментарій яких має передбачати розгляд метамови в тісному контакті аксіологічних, прагматичних параметрів, залучення нових підходів – когнітивного моделювання, концептуального аналізу, семантичного профілювання, бінарних опозицій та ін. поряд з

традиційними лінгвістичними. Саме в такому ракурсі спробуємо розглянути *назви священної* у біблійному тексті. Для цього використаємо фреймову структуру концепту БОГ.

Виклад основного матеріалу. У структурі акціонального фрейму концепту БОГ виділяємо номени на позначення священної дії: слот [БОГ (агенс) діє на ХТОСЬ (пацієнс)] об'єктивується лексемами *обітниця* – “А отож, як правицею Божою був Він вознесений, і *обітницю* Духа Святого прийняв від Отця, то й злив Він оте, що ви бачите й чуєте” (Дії 2:33), *чудо* – “Через це й зустрів натовп Його, бо почув, що Він учинив таке *чудо*” (Іван 12:18), “Не подумайте, ніби Я руйнувати *Закон* чи Пророків прийшов, Я не руйнувати прийшов, але виконати” (Матв. 5:17).

Для експлікації поняття *святості* в єврейській мові функціонувала лексема *кодеш* (кадош), позначаючи величне, високе, яке знаходиться поза межами буденного і є освяченим та недоторканим [2, 867]. Корінь цієї лексеми пов'язується зі значенням “відрізати, відділяти”, що корелює з ідеєю від'єднання від світського [1, 1007]. Святими у Старому Заповіті є *храм, святилище, священники, левити, суботи* та ін. Усе це священне, але їхня святість визначається їхнім зв'язком із Богом, яка має іншу природу, ніж святість Бога. Християни отримують святість через віру і хрещення Святим Духом (Лк 3:16), однак вони повинні жити “*не в тілесній мудрості, але в Божій благодаті*”, *святості й чистоті* (2Кор 1:12), що є основою християнської традиції, в якій особливе місце відводиться духовній досконалості.

Категорія священної дії в межах зазначеного фрейму об'єктивується лексичними утвореннями *чудо, закон, обітниця*. Розглянемо їх докладніше. Лексемі *чудо* в єврейській мові відповідало слово, що виражало не тільки означене поняття, але й *знамення, передвістя, чудо, указання* [2, 373]. Згадане поняття номінує силу, яка не властива природі людини, а лише Богові. *Чудо* не визнається представниками багатьох релігійних та наукових шкіл (пантеїзму, деїзму, матеріалізму), що, однак, не свідчить про його відсутність, оскільки *чудо* – це видиме явище, яке робить Господь на підтвердження Своїх слів (Бут 9:12–13). Теїзм розглядає першопричиною всесвіту суще, покликане до життя, всемогутнє, премудре, благодатне, яке турбується про світ, створений Ним, тому Його дії неза-

---

* Тут і далі покликання на: Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту [переклад проф. Івана Огієнка]. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2002. – 1375 с.

лежні від законів цього світу (стоять над ним), і є трансцендентними. Найбільшим чудом є народження, воскресіння, вознесення Ісуса Христа, без яких християнство втрачає будь-який сенс – *“Коли ж бо Христос не воскрес, то проповідь наша даремна, даремна також віра ваша!”* (1Кор 15:14). Величним дивом Бога є Його знаки під час подорожі пустелею єврейського народу (коли євреї почали свою подорож пустинею, сам Бог йшов перед ними удень у вигляді стовпа хмари, а вночі – стовпа вогню (Вих 13:21). Стовп визначав час, коли слід було вирушати в дорогу чи розбивати табір (Вих 40:36), а також символізував зриму присутність знамення Божого (Вих 33:9), допомагаючи євреям врятуватися від неминучої смерті, коли їх біля берегів Чорного моря доганяли єгиптяни (Вих 14:12–20).

У Біблії описані чудеса, здійснені Ісусом Христом: перетворення води у вино (Ів 2:1–11), виздоровлення сина царедворця в Капернаумі (Ів 4:46), вигнання духа нечистого в Капернаумі (Лк 4:33), оздоровлення тещі Петра (Мв 8:14–17); зцілення прокаженого (Мв 8:2–4); заповнення невода рибою (Лк 5:4–11); виздоровлення спаралізованого (Мк 2:1–12), виздоровлення хворого в суботу (Ів 5:1–9); виздоровлення сухорукого (Лук 6:6–10); виздоровлення слуги сотника (Лк 7:1–10); воскресіння сина вдови (Лк 7:11–17); вигнання злих духів у німого сліпця (Мв 12:22); приборкання бурі (Лк 8:24); оздоровлення біснуватого в Гадаринській країні (Мк 5:1–20); одужання жінки через доторкнення до Ісуса Христа (Мв 9:20–21); воскресіння дочки начальника синагоги (Мк 5:39–42), виздоровлення двох сліпих (Мв 9:27–31), зцілення німого (Мв 9:32–33); годування і насичення п’яти тисяч людей (Мв 14:15–21); ходіння по воді (Ів 16:19–21), виздоровлення дочки ханаєянки (Мв 15:21–28), нагодування і насичення чотирьох тисяч людей сімома хлібами і декількома рибами (Мк 8:1–9); виздоровлення глухого з дефектами мови (немову) (Мк 7:31–37); виздоровлення сліпого з Віфсаїду (Мк 8:22–26); вигнання бісів із хлопчика (Мк 9:14–29); уплата податку на храм монетами, взятими з рота риби (Мв 17:24–27); виздоровлення десяти прокажених (Лк 17:11–19), виздоровлення сліпого від народження (Ів 9:1–7); воскресіння Лазаря (Ів 11:1–44); виздоровлення хворого водянкою (Лк 14:1–6), виздоровлення сліпого в Єрихоні (Мр 10:46–52); виздоровлення згорбленої жінки (Лк 13:11–17); всохнення фігового дерева (Мв 21:18–22); виздоровлення вуха раба первосвященника (Лк 22:50–51) ; улов 153 риб учнями Ісуса (Ів 21:1–14).

Чудеса, здійснені Ісусом Христом, стосуються воскресіння із мертвих, виздоровлення природи, одужання людей, вигнання бісів. При виникненні церкви Святий Дух дарував чудодійну силу “молитві з вірою”, “молитві праведного” (“*Молитві віри вздоровить недужого, і Господь його підійме; а коли він гріхи був учинив, то вони йому простяться*”, “...бо дуже могутня ревна молитва праведного!”) (Як 5:15–16). Серед богонатхненних людей, які робили чудеса, були Мойсей і Аарон, Ісус Навин, Ілля, Єлісей, Ісаїя, Даниїл, апостоли, сімдесят учнів, посланих Ісусом проповідувати Слово Боже та ін. Синонімічними корелятами номена чудо виступають слова *знамення, діла, диво*: “Він їх вивів, *чуда й знамена* вчинивши в землі єгипетській, і на Червоному морі, і сорок років у пустині” (Дії 7:36); “І станеться, коли не повірять тобі, і не послухають голосу першої *ознаки*, то повірять голосу *ознаки* наступної”; “Ісус відповів і сказав їм: Одне діло зробив я, і всі ви дивуєтесь” (Ів 7:21); “тому Я ось ізнову предивне вчиню з цим народом, вчиню *чудо й диво*, і загине мудрість премудрих його, а розум розумних його заховається” (Іс 29:14). Використання в перекладному тексті слова *ознака* як синонімічного корелята денотата *чудо* не передає всієї повноти означеного поняття, оскільки слово *ознака* в українському мовному просторі позбавлене семи трансцендентності, більш прийнятнішими видаються такі найменування, як *знамення, знак*. У Біблії також згадуються і неправдиві чудеса, здійснювані єгипетськими волхвами (Вих 7:11,22), Симоном – волхвом (Дії 8:9–11), лжепророками (Повт 13:1–3), дияволом (2 Фес 2:9), які не були спрямовані на прославлення імені Бога і тому переможені Божою силою: “*І простяг Аарон руку свою з палицею своєю, та й ударив земний порох, і він стався вошами на людині й на скотині. Увесь земний порох стався вошами в усьому єгипетському краї. І так само зробили чарівники своїми чарами, щоб навести воші, та не змогли. І була воша на людині й на скотині. І сказали чарівники фараонові: Це перст Божий!*” (Вих 8:13–15).

Для позначення поняття *закон* у Старому Заповіті використовуються такі єврейські слова, як *тора* “закон”, *міцна* “веління”, *давар* “заповідь”, “слово”, *орак* “тропа”, *мінепат* “норма”, *хукка* “статут”, *пікуддім* “припис”, *дерех* “шлях”, *імра* “слово”, *едут* “свідощтво” [415, 335]. У перекладі Огієнка натрапляємо на дослівний переклад – напр.: *свідощтва* (Пс 118:2), *заповіді* (Пс 118:6), *слово* (Пс 118:11), *устав (статут)* (Пс 118:171), а також на їхні синонімічні кореляти: *постанова* (Пс 118:5),

наказ (Пс 118:4), присуд (Пс 118:13); свідчення (Пс 118:5). Загальне значення денотата закон – “обов’язкове для виконання правило, яке регулює суспільні взаємини між людьми; між Богом і людьми”. У бібліології виділяють Закон Старого Заповіту (Закон Мойсея), Закон Нового Заповіту і природний закон [1, 369]. Щодо останнього, то цей закон генералізується через волю Божу в часи Адама, коли людина була вільна у своєму виборі, і вона його зробила, принісши гріх і смерть у створений Богом світ. За цим же законом жили й погани, які знали Божу волю, що відкривалась їм через їхнє сумління, проте не воздавали Богові слави, “бо пізнавши Бога, не прославляли Його, як Бога, і не дякували, але зникчменіли своїми думками, і запаморочилось нерозумне їхнє серце” (Рим 1:21).

Закон Мойсеєв був даний Богом на горі Синай для всього єврейського народу: Мойсей перед Богом уособлював увесь Ізраїль як посередник. Кров заповіту, якою Мойсей окропив жертвник і народ після закінчення Заповіту, засвідчила Божий вибір ізраїльтян, а також примирення народу з Богом. Закон складається із двох частин: десяти заповідей, які стосуються визнання Єдиного Бога (Вих 20:2–6); заборона надаремно жувати ім’я Господнє (Вих. 20:7); святкування суботи (Вих 20:8–11); шанування батьків (Вих 20:12); заборона вбивати (Вих. 20:13); заборона чинити перелюб (Вих 20:14); заборона красти (Вих 20:15); заборона неправдиво свідчити (Вих 20:16); заборона жадання майна ближнього (Вих 20:17).

Десять заповідей є унікальним свідченням Божого одкровення. Вони стосуються всіх сфер людського права і моралі. Друга частина Закону присвячена повсякденному життю ізраїльського народу, що детально описано в книзі Виходу (Вих 20, 23:19), де подається громадянський устрій; абсолютний устрій; общинний устрій. У громадянському устрої подані приписи щодо громадянського порядку, які стосуються соціального права, кримінального права, громадянського права, релігійного права. Для абсолютивного устрою встановлюється особливий життєвий порядок, який є обов’язковим для боговибраного народу, Це, передусім, заповіді про милосердя до ближніх: “Жодної вдови та сироти не будеш гнобити” (Вих 22:21); а також релігійні настанови: “Три рази на рік будеш святкувати Мені” (Вих 23:14), “Будеш дотримувати свято Опрісноків...” (Вих 23:15), “І свято жнив первоплоду...” , “...І свято збирання при закінченні року” (Вих 23:16); “Бога не будеш лихословити, а начальника в народі твоїм не будеш проклинати” (Вих 22:27). Визначає він порядок суспільного життя, який ґрунтується на дванадцяти

заповідях справедливості: *“Не будеш розносити неправдивих поголок...”* (Вих 23:1), *“Не будеш з більшістю, щоб чинити зло”* (Вих 23:2), *“Не перегинай суду на бік вбогого свого в його позові...”* (Вих 23:6), *“А хабара не візьмеш, бо хабар осліплює зрячих і викривляє слова справедливих”* (Вих 23:8), *“А приходька не будеш тиснути...”* (Вих 23:9) та ін., які знаходять свій вияв лише там, де панують юридичні і правові норми, засновані на слові Божім. Закон читався під час великих свят, батьки навчали його дітей, священики – народ. Закон трансформується у зв’язку із земним життям Ісуса Христа, стаючи не тільки зовнішнім стосовно людини, написаному на скрижалях, але й внутрішньою сутністю, закарбованою в глибині сердець: *“Бо це ось отой Заповіт, що його по цих днях складу з домом Ізраїля, каже Господь: Дам Закона Свого в середину їхню, і на їхньому серці його напишу...”* (Єз 31:33).

Закон сам по собі не може спасти гріховну людину, тому що закон дає лише знання добра, гріха, але не силу робити добро чи силу, здатну подолати гріх: *“Бо не роблю я добро, що хочу, але зло, чого не хочу, це чиню”* (Рим 7:19). Крім того доля людей визначається не Законом, а Ісусом Христом – *“...кожного, хто Мене визнає перед людьми, того перед небесним Отцем Моїм визнаю Я”* (Мв 10:32). Смерть Ісуса на хресті, яка відбувалась відповідно із приписами і здійснювалась на основі Закону, поклала кінець цьому закону, даруючи людям спасіння через віру в Ісуса Христа, через Його визначальну заповідь: *“Нову заповідь Я вам даю: Любіть один одного! Як я вас полюбив, так любіть одне одного й ви!”* (Ів 13:33).

Назва *обітниця* в єврейській мові передавалася єврейськими лексемами *недер, іссар* [415, 639]. Слово *недер* корелює з українськими *зарік, зарікатися*, яке об’єктивувало щирість прохання людини, що на знак подяки за її виконання пропонувала себе Господу або частину своєї власності (*“І почує її батько обітницю її та зарока, що зарекла на свою душу, та буде мовчати їй батько її, то будуть важні всі обітници її, і буде важний кожен зарік її, що вона зрела на душу свою”* (Чис 30:5)). Найменування *іссар* (“сковувати”, “пов’язувати”) виражається в українській мові номеном *обітниця, клятва*, що має значення “обмеження в чомусь протягом певного часу в ім’я служіння Господу” (*“А Саул наклав клятву на народ, говорячи: Проклятий той чоловік, що буде їсти хліб до вечора, поки я пімщуся на своїх ворогах. І весь той народ не їв хліба”* (1Сам 14:24)). Синонімічні кореляти *обітниця, зарік, клятва*

не завжди в українських перекладах Біблії відтворюють етимонні значення єврейських номінацій *недер, issar*; їхнім еквівалентом здебільшого виступає денотат *обітниця*, значно рідше *клятва*, відповідник *зарік* відсутній у новітніх перекладах Біблії.

Будь-яка *обітниця* є добровільною. У Старому Заповіті існували певні приписи щодо обітниці; вони стосувалися первістка (людини чи тварини), який апіорі належав Богові. Існували також обітниці щодо порядку жертвоприношення; обітниці дружини чи дочки не мали сили без згоди чоловіка чи батька, натомість на розлучених жінок та вдів ця норма не поширювалася (Чис 30: 4 –10). *Обітниця назорейова* (єврейське назір “посвячений Богу” [2, 615] передбачала утримання від спиртних напитків, відмову від гоління волосся на голові протягом всього терміну назорейства, заборону наблизитися до мерця. При раптовій смерті в присутності Назарей він вважався нечистим протягом семи днів, після яких Назарей повинен був спочатку починати назорейство, для цього він голив волосся на голові і приносив жертву (Чис 6:3 –12). У Новому Заповіті сутність обітниць здійснилась у Ісусі Христі, який дав людству спасіння, любов, надію, сподівання через віру як обітницю перед Богом.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Таким чином, лексичні утворення *чудо, закон, обітниця* по-різному категоризують священну дію. Так, чудо номінує силу, яка не характерна для людини, а лише для Бога, сутнісним виявом чуда є віра в Бога, в Його діяння, які не визначаються законами природи, а тому є трансцендентними. Поняття закону у Біблії визначає взаємини між людьми; між Богом і людьми, об’єктивуючись у закон Старого Заповіту, закон Нового Заповіту, природний закон. Останній репрезентує ідею вільного вибору вже в часи Адама, що призвело до гріхопадіння; ідею закону між Богом і богообраним народом маніфестує Старий Заповіт, закон між Богом і людьми регулює Новий Заповіт. Зазначені закони еволюціонізують у бік визнання тринітарної сутності Бога (це стосується передусім християнства) з його найвеличнішою заповіддю любові. Якщо закон є преференцією Бога, то обітниці є добровільною, обов’язковою до виконання клятвою людини в ім’я служіння Господові.

1. Словарь библейского богословия //Под ред. Ксавье Леон–Дюфура. – Vvuxelles. – 1990. – 1288 с.

2. Фритц Ринекер, Герхард Майер. Библейская Энциклопедия Брокгауза. – Кременчуг, 1999. – 1088 с.

Names of sacred actions have been analysed in the article on the basis of frame modelling, singling out the action frame of the concept of GOD; axiological, lingvopragmatic and cultural semantics of the linguistic sign (sub concept, constituent) have been clarified.

Key words: *lingvocognitive modelling, frame, methodology, internal relations.*

УДК 81.161.2'42

Анна Озар (Дрогобич)

ОБРАЗНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПТУ ЗЕМЛЯ (на матеріалі української поезії)

У статті здійснено аналіз образного аспекту концепту земля, що його найкраще відображає художня мова. Образні ознаки у концепті передають найдавніше розуміння феномена землі та включають ознаки неживої (стихії, продукту харчування, предмета) і живої (фітоморфні, анімалістичні, антропоморфні) природи.

Ключові слова: *концепт, структура концепту, концептуальна ознака, образні ознаки, когнітивна метафора.*

Постановка проблеми. Лінгвістична наука вже не один рік відзначається пошкваленим інтересом до проблеми відображення мовою в усій її різноманітності тієї іпостаті людини, що не належить до сфери фізичного – мислення, почуттів, культурних орієнтирів тощо – і, що не менш важливо, впливу мови на них. Саме в такому руслі проводяться дослідження, центральним поняттям термінологічного апарату яких є *концепт*.

У сучасних лінгвостудіюваннях концепту усталилося кілька підходів до його трактування, найвиразніші з яких когнітивний і культурологічний. За першим, концепт – це «термін, що слугує для пояснення одиниць ментальних і психічних ресурсів нашої свідомості та тієї інформаційної структури, що виражає знання й досвід людини» [5, 90]. Концепт в інтерпретації лінгвокультурологів – це комплекс культурно детермінованих уявлень про предмет, певне культурно зумовлене ментальне утворення [1, 108 – 110]. Сьогодні вчені все частіше обґрунтовують інтегративний напрям потрактування концепту, що передбачає і когнітивний, і культурологічний аспекти, як-от у М. Скаб: абстрактна одиниця ментального рівня, яка відображає зміст пізнання людиною довкілля та зосереджує відомості про об'єкт, його властивості, місце в культурі народу, результати його емоційно-оцінного сприйняття [8, 5 – 6].